

Чумак Л.М.

викладач

Житомирський державний
університет імені Івана Франка

УТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ОДИНИЦЬ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМБІНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ СКОРОЧЕННЯ ТА СУФІКСАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню англomовних одиниць утворених за допомогою комбінування механізмів скорочення та суфіксації. Розглядаються, зокрема, закінчення -ie, -y, -o, -er, -ers та визначається їх місце у процесах деривації нових форм.

Ключові слова: словотвір, словотвірна модель, скорочення, суфіксація

Статья посвящена исследованию англоязычных единиц образованных при помощи комбинированных механизмов сокращения и суффиксации. Рассматриваются, в частности, окончания -ie, -y, -o, -er, -ers, также определяется их место в процессах деривации новых форм.

Ключевые слова: словообразование, словообразовательная модель, сокращение, суффиксация.

The article is devoted to the investigation of the English language units, formed with the help of combining mechanism of shortening and affixation. In particular, the endings -ie, -y, -o, -er, -ers and their role in the derivational process of new units are studied.

Key words: word building, word-forming pattern, shortening, affixation.

Останнім часом все частіше можна чути висловлювання лінгвістів про порушення норми в сучасній мові. Цей процес можна також розглядати як еволюцію мовного стандарту. Слова з'являються та зникають. Вони визначають не стан системи, а процеси, що характеризують активізацію в різні періоди існування мови тих чи інших закономірностей функціонування її рівнів та підсистем: фонетичної, словотвірної, синтаксичної, семантичної.

Аналіз динаміки розвитку словникового складу англійської мови стає предметом досліджень сучасної лінгвістики. У цьому аспекті, мовознавці зосереджують увагу на різномірних активних трансформаційних процесах лінгвальних знаків. Мається на увазі

видозміна їх будови (афіксація, деафіксація, абревіація, усічення), семантичної структури (розширення, звуження, переосмислення значення).

Сучасна англійська мова характеризується функціональною відкритістю, прагненням до підвищення експресивних характеристик та оціночного аспекту, акцентуванням на адекватному відображенні фактів екстралінгвальної дійсності, оновленням фонду мовних засобів. Відмітною особливістю дериваційних процесів в сучасній англійській мові є компресія, що набула широкого розповсюдження у розмовній мові, жаргонах, мові художньої літератури та ЗМІ.

Стислість та точність найбільш цінуються у сучасному спілкуванні. Саме тому носії мови звертаються до специфічних моделей словотвору, що відповідають потребам в економії засобів вираження. Одним з таких способів є усічення або скорочення, що зумовлюється дією закону мовної економії, з одного боку, та прагненням до експресивності, з іншого. Мовна економія спостерігається на всіх мовних рівнях завдяки функціонуванню різних видів скорочення, за якими утворюються: абревіатури, акроніми, літерно-цифрові комбінації, контракції, тощо. В якості нової форми одиниці номінації використовується сегмент вихідного слова або словосполучення.

Явища усікання поставали предметом дослідження у працях таких вчених як Андрусак І.В., Біле П., Гармаш О.Л., Єнікєєвої С.М., Зацного Ю.А., Земської О.А., Катамби Ф., Клименко О.Л., Крайдлер Ч., Кубрякової О.С., Левицького А.Е., Махачашвілі Р.К., Плага І., Санджи-Горяєвої З.С., Шмельова Д.М., Янко-Триницької Н.О., тощо.

Предметом дослідження є комбінований тип словотвору, який поєднує ознаки скорочення та афіксації (усічення вихідного слова з одночасним додаванням суфікса).

Під усіченими маємо на увазі нові варіанти вихідних мовних одиниць, які зберігають відносну тотожність значення й етимологічного образу та характеризуються меншою кількістю компонентів, що надає їм певних експресивно-стилістичних відтінків.

Так звані «чисті» усічення є морфологічним явищем, що супроводжується нульовою суфіксацією. У лінгвістичній літературі вживаються такі терміни щодо усічень різних частин слова [Верба 2003, 47]: апокопа – скорочення слова зі збереженням початкового складу слова: *bi* < *bisexual*, *binos* < *binoculars*, афреза – збереження кінцевого елемента при опущенні початкового: *fro* < *Afro*, *loid* < *celluloid*, та синкопа – редукція початкового та кінцевого елементів слова: *jam* < *pajamas*, *van* < *advantage*, *flu* < *influenza*, *fridge* < *refrigerator*.

Часто апокопа як словотворчий прийом поєднується із суфіксальним способом, при цьому більшість суфіксів є носіями сленгової семантики.

Ч. Крайдлер [Kreidler 1979, 24-36] зазначає, що усічення зазвичай є односкладовими одиницями, що закінчуються на приголосну. Проте, зустрічаються також такі скорочені слова, які закінчуються на голосну, наприклад, *telly* від *television*, *breaky* від *breakfast*. Кінцева голосна у слові *telly* повинна мати статус суфікса (або так званого псевдосуфікса), оскільки, скорочена форма від *television* повинна бути *tel*. Слово *vegetables* має як усічену форму *veg* так і форму з додованням *-ies* – *veggies*. Цей мовний феномен відомий у лінгвістичній літературі як «емоційна суфіксація» [Tournier 1985, 303], [Plag 2003, 13], який надає слову додаткового до основного значення (від добродушного, насмішкуватого до зневажливого, глузливого): *folkie* < *folk singer*; *undies* < *underclothes* / *underwear*:

When I first saw Lindisfarne live, the folkies were supported by an up-and-coming band called Genesis, whose frontman Peter Gabriel had a penchant for wearing a fox's head and a dress. (Sunday Mercury (Birmingham, England), September 14, 2003);

And if retro's your thing then make sure your undies are adorned with lace and bows or opt for a gorgeous silk chemise to up the wow factor. (Liverpool Echo (Liverpool, England), February 9, 2011).

В англійській мові є доволі багато прикладів усічень зі зміною закінчень, що підтверджує загальну тенденцію процесу афіксації. Саме тому і виникає необхідність досліджень таких мовних одиниць. Термін «зміна закінчень» дасть більш точний опис того, що відбувається з одиницями, які утворюються через процес усічення, аніж термін «суфіксація».

Словотвірний процес з участю суфіксації є продуктивним як для розмовної, так і для кодифікованої літературної мови. Коли ж мова йде про усічення, то часто усічене слово сполучається із словотворчими псевдоморфемами. Вони співпадають з існуючими в мові лексемами або «мертвими» афіксами (їх формування є мотивованим саме омонімічністю) [Зацний 1998, 60]. В англійській мові частіше зустрічаються усічення із закінченнями на *-ie/-y*, рідше – на *-o*, також є приклади усічень на *-er*, *-ers*, *-s*.

Омонімічний елемент *-ie/-y* має зменшувально-пестливе значення: *hussy* < *housewife*, *chappie* < *chap*. Прикладами з *-ie/-y* є усічені форми власних імен, що створюють певну інтимність або передають зменшеність, наприклад, *Andy* < *Andrew*, *Betsy* / *Lizzie* < *Elizabeth*, *Cathy* < *Catharina*, *Catherina*, *Charlie* < *Charles*, *Eddie* < *Edgar*, *Edmund*, *Edward*, *Edwin*, *Gerry* < *Gerald*, *Maggie* < *Margaret*, *Mandy* < *Amanda*, *Patty* < *Patricia*, *Robbie* < *Roberta*, *Ronnie* < *Ronald*, *Sally* < *Sarah*, *Suzie* < *Suzanne*, тощо, або ж прізвищ, наприклад, *Fergie*, *Gorby*, *Schwarzy*. Цей омонімічний суфікс зустрічається також у прикладах творення прізвиськ, кличок: *Anie*, *Fatty*, *Froggie*, або ласкавих словах типу

dearie, sweetie. Дослідники [Plag 2003, 117], [Katamba 2005, 181] називають цей словотвірний процес «суфіксація способом -у (орфографічний варіант -іє, інколи -еє)».

В розмовній мові усічення мають тенденцію закінчуватись на -іє (-еє)/-у і вимовляються з кінцевим [ɪ]: loony > lunatic, telly > television, poly > polytechnic. Проте використання -іє/-у до усіченої основи все ще є маргінальним явищем. Вважається, що частіше діти створюють скорочені слова, які закінчуються на -іє/-у. Скорочення в галузі дитячої лексики не виходять за межі домашнього побуту, шкільні і студентські скорочення популярні в навчальних закладах. Військові скорочення, навпаки, виходять за межі казарми і полігону, а газетярські спостерігаються на всіх рівнях усного мовлення.

Значення -іє/-у є доволі різними. Окрім вже названого зменшувально-пестливого значення з власними іменами, це закінчення вживається в гумористичному, іронічному контексті для вираження зменшення, приниження, наприклад: pressie (a present), shortie (something or someone that is shorter than normal), biccy (a biscuit), burnie (small burn), chewie (a chewing gum), preemie (a prematurely born infant), feardie / feartie (frightened person, coward), gamie (gamekeeper), kiltie (kilted soldier), mannie (man), Nessie (Loch Ness Monster), postie (postman), wifie (woman):

Well, I am quite a gamie (I guess, foodie as in food).(www.groundreport.com);

Just like Scotland's elusive "Nessie", nothing has been found, but the employee who first saw it has stuck to his story. (www.strangeark.com);

Some time ago I wondered if any of my local posties even noticed the cards, as none of them had ever said anything, and a lot of people mention how their posties make comments. (www.katesquilting.blogspot.com).

Дуже часто суфікс -іє/-у додається до слів, що вже мають негативну конотацію. Зміна закінчення усіченого слова призводить до створення ще більш експресивного значення. Так, у політичному лексиконі вживаються слова типу commie, lefty, rightie: *She was disregarded and written off as a loonie leftie and probably a commie pinko agitator. (The Guardian, February, 8, 2011).*

Іншими прикладами певних соціальних протиріч є слова, що вказують на: а) національність, наприклад, Argie (a person from Argentina), Frenchie, Jerry (a German), Russky, limey (an English person): *This Argie thought he was the best football player in the world. (www.urbandictionary.com);*

Here's some limey named Rich Johnston to wrap it all up for us. (Indecision Internationale, Feb. 20, 2010);

б) сексуальну або інші схильності (тенденції): tootsie (a young woman, especially one perceived as being sexually available), lesbie, lessie, prostie, alkie, dipsy (a middle place

between drunk and tipsy), loony (a foolish or crazy person), druggie (a drug addict), winie (a person with an obsessive interest in wine), deccie (a person obsessively interested in interior decoration and compulsively redecorating his / her flat), cuppie (a wealthy middle-class devotee of yacht racing), softie (a person who is sentimental, weakly foolish, or lacking in physical endurance), hottie (a physically or sexually attractive person): *Schock was deemed the No. 1 male "hottie" in Congress, No. 2 "gym rat," No. 3 "best dressed," and second most likely to star in a scandal.* (The Huffington Post, February 20, 2011);

It was in that Advent silence that the story changed for me, that the magistrate became more of a hero to me and less of an unprofessional softie. (The Huffington Post, December 13, 2010);

If the stars turn out to be a druggie or an alcoholic, it's on their shoulders. (The Huffington Post, February 21, 2011);

в) також професію, рід заняття: archi (an architecture student), prexy (president), wharfie (a wharf labourer; docker), newsie (a reporter or a person who sells or delivers newspapers), umpie (an official who rules on the playing of a game, as in cricket or baseball or a person who rules on or judges disputes between contesting parties), bookie (bookmaker): *The gimmick began in the 2000-2001 season when then - president now NBC Universal prexy Jeff Zucker came up with a "brilliant" idea how to battle "Survivor" on CBS.* (Archive 2007-05-01);

In 1951 he took a job as wharfie on the Adelaide waterfront. (Sydney Indymedia, Feb. 20, 2011);

Meanwhile, we're still waiting to find out if anything will be done about the off-duty cops who beat up a newsie a whole year ago. (Archive 2010-01-01);

Over to the left is Anderson Hall, home of all of Rice's Archis. (O-week advisor August, 2003);

...sorry, goalkeeper Danny Vukovic has been suspended for six months by the flamin' Australian A-League after slapping an umpie during his side's 1-0 grand final defeat to Newcastle (not that Newcastle, obviously). (www.guardian.co.uk).

Активність у приєднанні до усічених основ виявляє морфема -о. Слова, які мають закінчення на -о є носіями сленгової ознаки, добре розпізнаються і мають дещо зухвалу, нешанобливу, легковажну конотацію [Wentworth, Flexner 1975, 623], наприклад: boyo, dumbo (a person regarded as stupid), pinko (a person who holds moderately leftist political views; a pink), wino (an indigent wine-drinking alcoholic): *At that point, Mr Cameron was seeking to ingratiate himself with Mr Rupert Murdoch, as Mr Brown and Mr Tony Blair had done before him, in both cases with a fair degree of success; while Mr Osborne was trying his*

luck with a no-good boyo from Russia who failed to produce any discernible benefit. (The Independent, November, 16, 2008);

Just like her husband, Bill, won against George Bush 41, because of the perception that he seemed more articulate and informed, but also more in touch with "regular people" than George 41, Hillary is now winning because of the perception that none of us wants to elect a "dumbo" or inarticulate "moron" ever again, even when none of the Democratic candidates could be thought of in that way in the least, but "Perception is a crazy mistress!".(www.opednews.com/articles/opedne);

The word pinko was all over the Toronto media recently, and I had to explain to a friend who speaks perfect English as a second language what it meant, as it's a term that hasn't been used in the media here since she moved to Canada 17 years ago. I explained that it meant socialist or communist sympathizer without hard-core Marxist doctrine, and that it was a joke on a diluted shade of red for a diluted form of communism. And that it was used in U.S. politics in the early and mid-20th century. And that its connotation of effeminacy – because pink was held to be a girl's colour for some reason in that century – was deliberate, and intended to signify weakness. (The Globe and Mail, Dec. 17, 2010);

Scruton is generally not a writer I'd wish to be heard quoting, but whatever else he may be, he's no slouch when it comes to wine, and the first part of the book combines a memoir of his development as a "wino" (his word) with some useful tips and unexpected factoids. (guardian.co.uk).

Слова на -о мають ту саму сферу вживання, що і усічення на -у/-іє. Наприклад, commo < communist, dero < derelict ((AU) homeless person; tramp; hobo), ethno < ethnic, gippo (an Egyptian person or thing; a gypsy), journo < a journalist, lesbo, reffo ((AU) a refugee who has settled in Australia), nasho < national service, compo < compensation, тощо: *Entitled Opinions and its ethno techno theme music, is back, starting the new season with a discussion of Sartre.* (enowning.blogspot.com);

Some previous stuff I have done on thieving pikey bastards: assorted pikey pictures and my bit on how you can not call pikey thieving gippo scum itinerant travellers. (newportcity.blogspot.com);

Laziness, for starters – it's hard to cultivate new sources, so when a journo is on deadline, it's a safe bet to fall back on pundits you know can deliver a pithy soundbite. (The Huffington Post, February 23, 2011);

While the majority of Generation Y might be unfamiliar with a word like nasho, it wasn't so long ago that the birthday ballot compelled young men into the armed forces. (au.news.yahoo.com);

Road rage man ordered to pay compo to policeman whose testicles he squeezed in road rage incident at Brisbane Riverfire. (www.billcrider.blogspot.com).

Варто відмітити, що суфікс -o з'явився у мові дещо раніше за суфікс -y/-ie. Усічені основи з -o є поширеними у австралійському варіанті англійської мови, хоча зустрічаються в американському та британському варіантах.

Суфікс -er, звичайно, є одним із найвідоміших в англійській мові, однак закінчення -er і особливо -ers мають зовсім інші функції аніж суфікс -er. Вживання слів з цими закінченнями є характерною рисою сленгу студентів Оксфорду та моряків британського флоту. Дослідник Пол Біле зазначає, що «Оксфордське закінчення -er» вперше з'явилося у 1875 році [Beale 1989, 529], а сам термін визначив лексикограф з Нової Зеландії Ерік Партрідж [Partridge 1970, 267].

Процес створення слів з «Оксфордським закінченням -er» складається з усічення вихідної основи та одночасним додаванням -er як нового закінчення слова для однини, наприклад: bluer < blue blazer, yarder < school yard, cheeser < cheese-cutter та -ers – для множини, наприклад: congratters (gratters) < congratulations, flaggers < flagman, flag officer, flagship (a traffic controller): *He cited sections in the 700-page travel and traffic plan that call for each load to be escorted by state police, an ambulance and crew, repair trucks and mechanics, and a staff of flaggers to help manage traffic flow.* (Breaking News: CBS News, February, 27, 2011).

Виключення складають слова brekkers (breakers) < breakfast, preggers < pregnant, champers (shampers) < champagne, softers < software, starkers < stark naked, де закінчення -ers не передає форму множини: *Today I was having my brekkers when a kind fellow rang the bell to tell me I'd left my keys in the lock. We are all at it.* (guardian.co.uk, September, 9 2010);

The simplest is the Champagne Cocktail: just pour the champers over a brown sugar cube soaked with a few drops of Angostura bitters — this extra sweetness plays nicely off the wine's acidity. (The Wall Street Journal, February 12, 2011).

Першими прикладами на -er, що зареєстрував словник були слова footer < football (1863), soccer < Association Football (1889), rigger < Rugby football (1893).

Однією причиною виникнення усічень з одночасним додаванням закінчення -er є той факт, що усічене слово-апокопа повністю співпадало з вже існуючим в мові словом (foot, rug, soc(k), champ). Іншою – англійське усічене односкладове слово зазвичай закінчується на глуху приголосну [k], [g], [t], [p] (vet, bike, sig), тому природно потребує деякого подовження з кінцевим [ə]. Так з'явилися слова типу esser / ekker < exercise, kegger (a party at which a keg of beer is available), the Brigger < brigadier.

Слова на -ers були особливо вживаними на радіо BBC у програмі Test Match Special (1957), у якій спортивні коментатори отримали прізвиська (скорочену форму від прізвища із закінченням -er): Blowers < Henry Blofeld (відомий в Австралії як “Blofly”), Aggers < Jonathan Agnew, Bearders < Bill Frindall (також відомий як “the Bearded Wonder), McGillers < Alan McGilvray. Ця тенденція з додаванням закінчення до скороченої форми власних імен є дуже поширеною серед спортсменів, продюсерів, журналістів, тощо: McCrackers (Ingers) < Colin Ingleby-Mackenzie (капітан команди з крикету), Selvers < Mike Selvey (журналіст), Backers < Peter Baxter (продюсер), < David Beckham (екс-капітан футбольної збірної Англії), Jenkers < Christopher Martin-Jenkins (спортивний оглядач), Britters < Britney Spears (американська співачка), Camers/Cammers < David Cameron (прем'єр-міністр Великобританії):

Слова на -er(s) є у назвах різних будівель університету та міста Оксфорда: Adders < Addison's Walk, Magdalen College, Bodder < Bodleian Library, Deepers < Lincoln College, “Deep Hall”, Stagers < St Stephen's House, Wuggers / Wuggins < Worcester College.

Таким чином, закінчення -ie, -y, -o, -er, -ers широко використовуються у процесах деривації нових форм, семантичних та граматичних варіантів одиниць спілкування в сучасній англійській мові. Як спосіб словотворчості процес одночасного скорочення та афіксації є продуктивним як для розмовної, так і для кодифікованої літературної мови.

Дослідження не є вичерпним і потребує подальшого вивчення. У перспективах передбачається детальний опис функцій усічень в художньому тексті, ЗМІ та реклами з прикладами ілюстративного матеріалу.

Література:

1. *Верба Л.Г.* Порівняльна лексикологія англійської та української мов. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 160 с.
2. *Зацний Ю.А.* Розвиток словникового складу англійської мови в 80-і – 90-ті роки ХХ століття. – Запоріжжя: Запорізький державний університет, 1998. – 431 с.
3. *Beale Paul A* Concise Dictionary of Slang and Unconventional English. London: Routledge, 1989 – 534 p.
4. *Katamba F.* English words: structure, history, usage, London: Routledge, second edition 2005. – 352 p.
5. *Kreidler, Charles W.* Creating New Words by Shortening, *Journal of English Linguistics*, vol. 13, March 1979, pp. 24-36.
6. *Partridge E.* Slang To-day and Yesterday. – London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1970 – 381p.
7. *Plag Ingo,* Word-Formation in English, Cambridge Textbooks in Linguistics, Cambridge: CUP, 2003. – 254 p.
8. Tournier 1985 Tournier, Jean, Introduction descriptive à la lexicogénétique de l'anglais contemporain, Paris-Genève, Champion-Slatkine, 1985. – 517 p.
8. *Wentworth H., Flexner B.S.* Dictionary of American Slang. Second Supplemented Edition. – New York: Thomas Y. Crowell Publishers, 1975. – 766 p.